

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІНОЗЕМНИХ МОВ

На правах рукопису

СЕМТЮК Альбіна Михайлівна

НІМЕЦЬКА СПЕЦІАЛЬНА ЛЕКСИКА ПРОМИСЛОВОЇ ТОКСИКОЛОГІЇ
В СТАТИЦІ ТА ДИНАМІЦІ
/досвід синхронного опису /

Спеціальність 10.02.04 - германські мови

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата
філологічних наук

Київ - 1993

26 26.83

Робота виконана на кафедрі німецької філології Київського державного педагогічного інституту іноземних мов

Науковий керівник - кандидат філологічних наук
професор С. П. Пророченко

Офіційні опоненти - доктор філологічних наук
професор Л. Ф. Смеляченко
кандидат філологічних наук
доцент В. В. Морозова

Провідна установа - Київський університет
ім. Т. Г. Шевченка

Захист відбудеться " 9 " квітня 1993 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої ради К ІІЗ, ІА, СІ по присудженню вченого ступеня кандидата наук у Київському державному педагогічному інституті іноземних мов / 252 ІСО, м. Київ-150, вул. Червоноармійська, 73/.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці інституту.
Автореферат розісланий " 8 " березня 1993 року.

Вчений секретар
спеціалізованої Ради

Л. П. Смелякова

ЛНБ України ім. В. Стефаника

00825926 (W)

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

7В - 26.05

Мовне відображення суспільного розвитку, його динаміка та вдосконалення забезпечуються системою мовних знаків, основними із яких є лексичні одиниці, зокрема - спеціальні лексичні одиниці, а тому проблема співвідношення мовного знака, мислення та реальної дійсності є однією із центральних проблем сучасної мовознавчої науки, в якій значне місце посідають терміни та відповідні поняття "розвиток мови" та її "еволюція". Еволюція мови розглядається сучасними дослідниками як її очевидна властивість, хоча природа цих еволюційних змін не так очевидна і заслуговує на вивчення та осмислення. Аналіз мови, яка історично розвивається, виявився відсутнім децю на задній план /Б.О.Серебренніков/. У сучасній мовознавчій науці простежується, поряд із тенденцією до зміни мови та вдосконалення її системи, тенденція до збереження її в стані комунікативної придатності, яка часто протистоїть еволюційним змінам, являючи собою своєрідні процеси гальмування перебудови мови. Існування цих тенденцій дозволило мовознавцям визнати мову як цілісну єдність стійкого та рухомого, стабільного та мінливого, статичного та динамічного /Б.О.Серебренніков/. Деякі актуальні питання даної актуальної проблематики, які стосуються розвитку мовної системи, зокрема її підсистем, не знайшли свого вирішення: питання класифікації різних форм розвитку та його характер, внутрішній механізм мовних змін тощо. Аналіз динамічних та статичних явищ в сфері спеціальної лексики видається, у зв'язку з цим, а к т у а л ь н и м, а також і у зв'язку з тим, що спеціальна лексика розвивається особливо інтенсивно та багатогранно /В.В.Виноградов/.

Зазначені факти і визначили тему дисертаційного дослідження, о с н о в н а м е т а якого полягає у вивченні та осмисленні статичного та динамічного аспектів однієї із термінологічних "ділянок" німецької мови - спеціальної лексики промислової токсикології, яка орієнтована на цілеспрямоване відображення і вираження конкретного "фрагменту" соціально організованої реальної дійсності.

Найголовнішими з а в д а н и я м и у відповідності до основної мети дослідження є:

- визначити місце та роль спеціальної лексики промислової токсикології в лексико-семантичній системі німецької мови, яка

являє собою сукупність слів та словосполучень для вираження спеціальних понять та для номінації її типових об'єктів;

- виявити і описати кореляцію мовних одиниць досліджуваної лексики з поняттям та іменованим об'єктом у процесі її утворення та розвитку;

- встановити та описати основні засоби номінації, показати їх диференційні ознаки у порівнянні із загальнолітературною німецькою мовою та іншими терміносистемами, а також виявити ступінь продуктивності цих засобів;

- розглянути досліджувану лексику в статичній та динамічній, виявивши її характерні особливості та форми її мовних змін;

- описати основні форми мовних змін та показати спеціальну підсистему німецької мови як цілісну єдність стійкого та рухомого, стабільного та мінливого;

- обґрунтувати структурно-динамічний розвиток спеціальної лексики в синхронії, визначивши внутрішній механізм її динаміки;

- описати лексико-семантичні особливості досліджуваної лексики, які відрізняють її від загальнолітературної німецької мови та від інших терміносистем.

Методологія, методика та матеріал дослідження.

Рішення поставлених завдань базується на методології загальних законів розвитку природи, суспільства та мислення, зокрема, на принципі суспільної природи мови, єдності законів існування та мислення. Особливого значення в дисертації набуває розуміння мови як функціонуючої системи, яка діалектично розвивається, а також розуміння руху як найважливішого атрибуту, засобу існування матерії.

Основна мета та завдання визначили застосування таких методів в дослідженні: синхронно-описового, методу лінгвістичного спостереження, структурно-семантичного методу та методу зіставлення.

Матеріалом дослідження є спеціальні лексичні одиниці /897 мовних одиниць/, відібраних із лексикографічних джерел, спеціальної медичної літератури, яка відноситься до предметної галузі "Промислова токсикологія".

Науково-теоретична новизна дисертації полягає в тому, що в ній вперше робиться спроба узагальненого аналізу німецької спеціальної лексики з врахуванням статичного та динамічного аспектів. Вперше досліджуються закономірності утворення та розвитку досліджуваних мовних одиниць, виявляються та систематизуються найбільш характерні форми мовних змін, які мають місце в досліджуваній субмові, виявляється специфіка термінологічної номінації. Вперше визначається внутрішній механізм динаміки німецької спеціальної лексики.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що в ній пропонується низка положень, які можна використати для подальших теоретичних узагальнень щодо синхронно-динамічних аспектів конкретної мовної реальності із врахуванням статистики та динаміки. Певне теоретичне значення мають деякі узагальнення щодо засобів термінологічної номінації, яка дозволила продемонструвати багатомірність цього мовного феномену.

Практична цінність дослідження полягає у використанні основних теоретичних положень, фактичного матеріалу у курсі "Лексикологія німецької мови" та "Загальне мовознавство", а також у навчальному процесі з німецької мови у вищих медичних закладах. Практичну цінність має "Словник", який вміщує виявлені та проаналізовані спеціальні лексичні одиниці з досліджуваної лексики.

Апробація дослідження: основні положення та результати дисертаційної роботи знайшли відображення в доповідях та повідомленнях на науково-практичних конференціях Чернівецького державного університету, Київського державного педагогічного інституту іноземних мов /Чернівці - 1988, 1989, 1991, 1992 рр., Київ - 1990, 1991 рр./, на Всесоюзних зональних та міжнародних конференціях і семінарах /Тродно - 1988 р., Львів - 1992 р./.

Основні положення роботи знайшли відображення в одинадцятьох публікаціях автора та апробовані в практиці викладання німецької мови в Чернівецькому державному медичному інституті.

С т р у к т у р а роботи. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, списку цитованої та використаної літератури, додатку № I.

У в с т у п і обґрунтовується вибір теми, її актуальність, визначається мета, основні завдання і методика дослідження, називаються положення, які виносяться на захист.

П е р ш и й розділ присвячено розгляду методологічних та теоретичних передумов дослідження. Розгляду у даному розділі підлягають такі питання: кореляція мовних одиниць досліджуваної лексики з поняттям та іменованим об'єктом у процесі утворення та розвитку спеціальної лексики промислової токсикології; становлення та формування досліджуваної німецької субмови; досліджувана лексика в статичній та динамічній; лексико-семантичні особливості досліджуваних мовних одиниць.

Д р у г и й розділ присвячено аналізу номінативних засобів, які використовуються для номінації сукупності спеціальних понять із понятійного апарату предметної галузі "Промислова токсикологія", зокрема: словотвір /словоскладання, деривація, абревіація, конверсія, запозичення/, синтагмоутворення /складені найменування/, семантична деривація /метафорична та метонімічна номінація, генералізація та спеціалізація значення/.

Т р е т і й розділ вміщує аналіз найбільш характерних форм мовних змін, які відбуваються в сфері досліджуваної субмови, зокрем : варіювання формальної структури термінологічної одиниці, абревіація, акронімія, універбація, термінологічна дублетність, стандартизація /гармонізація/ спеціальної лексики.

У в и с н о в к а х узагальнюються і формулюються теоретичні та практичні результати проведеного дослідження.

Д о д а т о к № I являє собою словник виявлених та проаналізованих спеціальних мовних одиниць.

О с н о в н і п о л о ж е н н я, які виносять ся на захист:

I. Досліджувана спеціальна лексика як одна із термінологічних "ділянок" предметно-понятійного поля медицини, орієнтована на позначення специфічних денотатів, являє собою в син-

хронному аспекті функціонуючу динамічну підсистему сучасної німецької мови.

2. Виявлений в номінативній системі інвентар словотвірних засобів – морфологічний, синтаксичний, семантичний, за допомогою якого творяться нові мовні одиниці з новою референтною співвіднесеністю, характеризується такою специфікою:

1/ домінуючою роллю детермінативно-підрядних, копулятивних та складно-похідних мовних одиниць, використанням константних препозиційних елементів Null-, Gift-, Schwelle-, Schutz-, Abfall-, Bio-, Namo та постпозиційних – Vergiftung, – stoff-, zone-, –wert, – system, – konzentration;

3/ афіксальним словотвором, за допомогою якого формуються словотвірні типи з широким діапазоном значень; 4/ високою продуктивністю абревірованих термінів та незначною роллю конверсії; 5/ перевагою греко-латинських елементів, які складають термінологічний фонд європейського лінгвокультурного ареалу; 6/ широким застосуванням складених найменувань з різноманітною структурою; 7/ незначною роллю семантичної деривації, яка охоплює ті пласти спеціальної лексики, які співвіднесені з найбільш суттєвими денотатами.

3. Специфікою спеціальної номінації є участь в ній прикметників, дієслів та прислівників поряд з іменниками, невидлячись на складність логічної координації за ступенем вираженої ними абстракції, чому перешкоджає семантична сутність та граматичні ознаки останніх.

4. Досліджувана лексика, будучи орієнтовною на понятійну сферу, яка постійно розвивається та вдосконалюється, завдяє в процесі свого розвитку різних мовних змін.

5. Динамізм, будучи одним із найістотніших онтологічних ознак мови, характеризує також досліджувану підсистему, в якій особливо значимими є процеси розвитку та вдосконалення на противагу процесам еволюції, завдяки яким відбувається збільшення числа спеціальних одиниць, якісні ускладнення їх відносин.

6. У сфері спеціальної лексики виділяються: постійне ядро, проміжна зона та периферія, які тісно взаємодіють і характеризуються як домінантними, так і рецесивними ознаками. Процеси розвитку особливо інтенсивно відбуваються в проміжній зоні, де здійснюється утворення та формування нових номінацій. Чим

складніша формальна структура цих номінацій, тим більше вона зазнає змін, з одного боку, чим економічніше їх структура, тим менших мовних змін вони зазнають, з другого боку.

7. Найхарактернішими формами мовних змін є:

- варіювання формальної структури мовної одиниці; еліпсис, універбація, абрєвіація;
- термінологічна дублетність;
- частотність вживання спеціальних одиниць;
- гармонізація та уніфікація спеціальної лексики.

Основний зміст роботи

У сучасній мовознавчій науці визнається /Н.В.Подольська, А.В.Суперанська/, що спеціальна "ділянка" мови орієнтована на цілеспрямоване відображення та вираження соціально організованої реальної дійсності - науки, техніки, мистецтва, політики, права тощо. Таке положення сприяє замкнутості словникового контексту, межі якого обумовлені конкретною соціальною організацією реальної дійсності слів та словосполучень, які вживаються у відповідній науково-технічній галузі для вираження спеціальних понять, на відміну від загальної лексики має соціально-обов'язковий характер.

Відомо, що могутнім засобом інтеграції науки є її мова, основу якої складає спеціальна лексика, і які являють собою діалектичну єдність, бо кожна наука обов'язково вміщує три складові: низку фактів, які є змістом науки, уявлення, які викликають ці факти та терміни, які позначають ці уявлення. Отже, мова входить структурним елементом в сутність науки перш за все дякуючи спеціальній лексиці, яка є інструментом, за допомогою якого формуються наукові теорії, закони, принципи. Інакше кажучи, спеціальна лексика являє собою важливу складову частину науки й техніки, зв'язок яких з мовознавством полягає в тому, що людина закріплює досягнення свого розуму назвами.

Якщо врахувати, що всі слова спеціальної лексики мають підвищену денотативну спрямованість у порівнянні із словами загальноживаної лексики, а також і те, що в спеціальних мовних

одинацях закріплюються продукти розумової діяльності людини, то дослідження досить молодої і перспективної спеціальної лексики промислової токсикології з точки зору її статички та динаміки заслуговує на увагу.

Досліджувана спеціальна лексика є невід'ємною частиною сучасної медичної термінології – однієї з найскладніших терміносистем як в кількісному, так і в якісному відношенні /Д.К.Кондратьєв/, яка розвивалась і розвивається разом із історією людства, зазнаючи в процесі розвитку певної спеціалізації, що дозволяє побачити різні мовні зміни. Серед хірургів нараховується біля 50 типів ран, які відповідно мають свої найменування, а кардіологи виявляють в серці 100 різних ділянок, які мають також свої найменування.

Якщо врахувати вищезазначене, а також науково-технічний прогрес, виникнення нових наукових напрямків, перегляд традиційних систем наукових знань, що вимагає створення нових номінацій, то стане зрозумілим і широкий діапазон нових термінологічних проблем, зокрема – проблем мовних змін в сфері спеціальної лексики.

У термінологічній науці стверджується думка, що кожна термінологічна розробка базується на системі понять, сукупність яких не залежить від сукупності назв /А.В.Суперанська/. Мовознавці визнають також первинність понятійної сфери і вторинність лексичної, яка, будучи орієнтованою на понятійну, зазнає різних змін у зв'язку з динамікою пізнання.

Мовний матеріал дає змогу осмислити існуючу кореляцію між формуванням поняття про предмети та явища навколишнього світу і процесом номінації, бо уявлення про фрагменти реальності, яке закріплюється ознакою номінації, являє собою початок утворення поняття. Значення кожної досліджуваної спеціальної мовної одиниці залежить від співвіднесення його з відповідним поняттям.

Por. Konzentration, Toxizität, Effektorgan, ці мовні факти засвідчують також, що найменування виникають одноразово з поняттями у зв'язку з принципом нерозривного зв'язку мови та мислення.

Осмислення різних етапів формування понять як однієї із форм відображення навколишнього світу на етапі пізнання та його наслідків, в якому узагальнюється досвід знання людини про навколишній світ, дозволяє глибше пізнати реальність шляхом виділення та дослідження їх істотних сторін, зокрема, предметів та явищ досліджуваної галузі. Так, іменник Gift -яд. послужив базою для подальшого розвитку людської думки в динаміці пізнання, одержучи все більшу термінологічну конкретизацію:
„Spätwirkung von Giften, Deposition von Giften,
„Akkumulation von Giften, natürliche Gifte,
„physikalische Gifte.

Сучасна мовознавча наука розглядає мову як складну динамічну систему, яка перебуває в постійному русі, що обумовлює також і динамічний характер її різних підсистем, зокрема, підсистем промислової токсикології, яка характеризується рухомістю у зв'язку з дією двох протилежних тенденцій: тенденції до закріплення нових понять за допомогою нових ціліснооформлених номінацій та тенденції до виникнення нових описових номінацій, які ускладнюють систематичні зв'язки.

Нами виділяються: стабільне /контактне/ ядро, яке складає більшу частину досліджуваної лексики, проміжну зону та периферію, які тісно взаємодіють і характеризуються як домінантними, так і рецесивними ознаками.

Лексико-семантичні особливості досліджуваної лексики полягають в: 1/ особливостях системі номінації, яка в певній мірі відображає розвиток загальної лексики німецької мови; 2/ використанні значної кількості слів загальної лексики у вторинній "функції вимовлення"; 3/ регулярному використанні константних препозиційних терміноелементів - Null-, Gift-, Schwelle-, Schutz-, Abfall-, Bio-, Nemo - та постпозиційних -vergiftung-, stoff-, -zone-, - system-, - wert, - Konzentration; 4/ спеціалізації та генералізації значення слів загальної лексики; 5/ запозиченні лексичних одиниць з інших терміносистем: біології, хімії, медицини, фармакології, фармагенетики, гігієни, токсикології; 6/ регулярному використанні латинських найменувань промислових хімічних продуктів: Anilin, Xylol, Methanol, Benzol, Styrol.

Статичний аспект досліджуваної лексики передбачає розгляд системи номінативних засобів, серед якої особливе місце посідають: словотвір, синтагмоутворення та семантична деривація.

А. Словотвір. У досліджуваній сфері спеціальної лексики використовуються універсальні для будь-якої мови засоби словотвірної номінації - словоскладання, деривація /суфіксація, префіксація/, абрєвіація, конверсія, запозичення.

1. Словоскладання. В системі номінативних засобів найбільш продуктивними є такі його типи: детермінативно-підрядні, копулятивні, складнопохідні: Aktivierungsmittel; Dosis - Effekt - Verhältnis; SPF - Tiere.

2. Деривація /суфіксація, префіксація. Прагнення мови закріпити нові поняття за допомогою сфіксального словотвору збільшує кількість лексичних одиниць, ускладнює лексико-семантичну парадигматику, збільшуючи її асиметричність та переривчастість.

Найпродуктивнішими тут виявились іменникові утворення із суфіксами: - ung, - tion, - keit, - tät, - ie, - er, - or, -ismus, - ik: Allergisierung; Inhalation; Gefährlichkeit; Immunität; Toxikologie; Vergaser; Indikator; Karbolismus; Pharmokodynamik.

Прикметникові утворення із суфіксами: - igh, - lich, - ig, -al, - ar, - iv та напівсуфіксами : - frei, - los, -reich: alkoholisch; gewerblich; oral; gasig; resorptiv; wasserfrei; farblos; giftreich.

Дієслівні структури із суфіксами: -ieren, -ern: absorbieren; ablüttern.

Найуживанішими іменниковими та дієслівними префіксами є такі: ab-, an-, auf-, aus-, be-, ein-, ent-, über-, ver-, zer-, un-, a-, anti: abdampfen; anröcheln; Anpassung; aufbrennen; befallen; einwirken; entgasen; überdosieren; Überwachung; verbrennen; Verunreinigung; zerfallen.

3. В системі номінативних засобів особливо продуктивною є абревіація – специфічна група мовних одиниць, неоднорідних за своєю структурою та характером лексичного значення:

однозначні скорочення: А; двозначні: LC; трьохзначні: tox; МАК; чотирьохзначні: BTLV, MRSK; п'ятизначні: pham; Effiz.

4. Конверсія являє собою продуктивний засіб словотворення в усіх індоевропейських мовах з використанням внутрішніх ресурсів мови /П.Ф.Омельченко/, хоча в досліджуваній спеціальній лексичній нами виявлено лише субстантивіацію, що пов'язано з найбільшою цінністю іменника для предметної номінації. Завдяки субстантивіації виникають в спеціальній лексиці певні моделі предметних найменувань шляхом надання одній частині мови синтаксичної функції іншої, тобто зміна парадигми, яка має словотвірний характер /О.С.Кубрякова/.

5. Запозичення представлені в досліджуваній лексиці, головним чином, греко-латинськими елементами /80%/, що свідчить про те, що дані елементи складають основний термінологічний фонд європейського лінгвокультурного ареалу.

Б. Синтагмоутворення посідає значне місце в системі номінативних засобів. Серед продуктивних та регулярних є такі складні найменування:

- прикметник + іменник /П + І/ - antitoxische Einheit;
- прикметник + прикметник + іменник /П+П+І/ - mittlere parkotische Dosis;
- прикметник + прикметник + прикметник + іменник /П+П+П+І/ - kumulative mittlere letale Dosis;
- іменник + прикметник + іменник /І+П+І/ - Deposition von Giften;
- іменник + іменник в родовому відмінку /І+І р.в./ - Zone der biologischen Wirkung.

Виявлені структурні найменування відбивають активні синтаксичні зв'язки, які характеризують сучасну німецьку мову. Цей тип найменування розширив свої можливості за рахунок появи нових спеціальних понять, предметів, явищ.

В. Семантична деривація. Вона охоплює семантичні перетворення, серед яких у сфері досліджуваної лексики виділяються: метафорична та метонімічна номінації, генералізація та спеціалізація значення мовних одиниць. У зв'язку з тим, що значення досліджуваних спеціальних мовних одиниць є малопризнаковим, малоінформативним та розчленованим, семантична деривація розвинена тут слабо.

Аналіз мовного матеріалу в динамічному аспекті свідчить про те, що в аналізованій сфері лексики поряд з відносно стабільними елементами є рухомі, які перебувають в постійному перетворенні, в постійному русі. Варіантно-інваріантна будова спеціальної лексики дозволяє говорити про мовні трансформації, які орієнтовані на відображення її динамічного характеру. Перестройка в сфері спеціальної лексики свідчить про різні форми перетворення в їх різних проявах, які відбуваються під впливом різних сил – за збереження та стабілізацію існуючої підсистеми німецької мови, з одного боку, та за її перетворення, удосконалення, з другого боку. Об'єктивне існування цих тенденцій знайшло відображення у всіх формах варіювання, тобто, у всіх формах мовних змін, серед яких основними виявилися: еліпс, універбація, абревація, термінологічна дублетність, гармонізація та уніфікація, частотність вживання спеціальних мовних одиниць.

Отже, аналіз динаміки досліджуваної спеціальної лексики, що охоплює її еволюцію, розвиток та вдосконалення /Ю.В.Рождественський/ дозволяє побачити зазначені вище її складові, а також побачити досліджувану лексику як цілісну єдність стійкого та рухомого, стабільного та мінливого.

Основные положения диссертации нашли отражение в
таких публикациях:

1. Структурно-семантические характеристики специальной лексики подсистемы промышленной токсикологии /на материале немецкого языка/ // Всесоюзное совещание зав. каф. ин. языков педвузов: Тез. докл. сов. 20-22 февраля 1988 г. - Гродно, 1988. - С. 154-155.
2. Особенности взаимодействия немецкой специальной лексики подязыка токсикологии с другими терминосистемами и общелитературным языком /Черновицкий мед. ин-т. - Черновцы, 1988. - 13 с. - Деп. в ИНИОН АН СССР 15.08.88., № 33727.
3. Вероятностно-статистический метод отбора лексических заимствований в подязыке токсикологии /на материале немецкого языка/ // Автоматический анализ, перевод, обучение пониманию текста: Тез. докл. науч. совещания. - Черновцы, 1989. - С. 89-90.
4. Лексические заимствования в немецкой специальной лексике промышленной токсикологии /Черновицкий мед. ин-т. - Черновцы, 1989. - 15 с. - Деп. в ИНИОН АН СССР. 20.06.1989, № 38771.
5. Варьирование семантики термина как форма движения языка // Проблемы языков для специальных целей, научной и профессиональной коммуникации: Тез. докл. терминолог. чтений /цикл I/, 25-26 октября 1990 г. - Киев, 1990. - С. 124-126.
6. Особенности номинации специальной лексики подязыка промышленной токсикологии /на материале немецкого языка/ /Черновицкий мед. ин-т. - Черновцы, 1991. - 12 с. - Деп. в ИНИОН АН СССР 25.03.91., № 45351.

7. Некоторые особенности номинации специальной лексики подъязыка промышленной токсикологии /на материале немецкого языка/ // Проблемы языков для специальных целей, научной и профессиональной коммуникации. Тез. докл. терминолог. чтений /цикл П/, 10-12 апреля 1991 г. - Киев, 1991. - С.165-167.
8. Співвіднесенність епонімічних утворень у медичній термінології /на матеріалі латинської, англійської та німецької мов/ // Взаємодія одиниць різних рівнів германських, романських і слов'янських мов. - Київ, КДНІМ, 1991. - С.139-142.
9. Англоязычные термины как феномен двойной номинации специальной лексики подъязыка промышленной токсикологии // Вопросы стандартизации, интернационализации и автоматизации перевода терминологических единиц: Тез. докл. междунар. научн. конф. - Черновцы, 1991. - С.23-25.
10. Роль лексико-грамматичних категорій у процесі номінації німецької спеціальної лексики субмови промислової токсикології // Проблеми лінгвістики тексту та лінгвометодики: Тези доп. міжнародн. наук. конф., 11-12 червня 1992 р. - Львів, 1992. - С.65-67.
11. Синонімічні відношення в субмові профілактичної токсикології /на матеріалі німецької мови/ // Тези доп. наук. сем., 8-9 жовтня 1992 р. - Чернівці, 1992. - С.34.

Селі

Шпал. до друку 63 03 93 . Формат 60×84^{1/16}.
Папір друк. № 3 . Спосіб друку офсетний. Умови. друк. арк. 6, 70 .
Умови. фарбо-відб. 0,93 . Обл.-вид. арк. 10 .
Тираж 100 . Зам. № 3626 . Безплатно.

Фірма «ВІПОЛ»
252151, Київ, вул. Волинська, 60.

Бесплатно

Ав 26.855